

Küresel Neoliberalizmin Kentsel Tasvirinde Kapalı Yerleşmeler ve Sosyo-Mekânsal Ayrışma: Latin Amerika - Türkiye *

Sebahat ÖZKAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Özet

Küreselleşme ve neoliberalizmin etkisi ile 1980'lerden itibaren değişmeye ve dönüşmeye başlayan kent, yeni bir kentleşme modeli olan kapalı yerleşimlere kucak açmıştır. Kapılar, çitler ve barikatlar vasıtasıyla kapatılan ve güvenlik görevlileri tarafından korunan bu yerleşimler daha çok üst ve üst-orta sınıfa hitaben ortaya çıkmıştır. Heterojen kentin kaotik ortamından uzaklaşmak isteyen ve kendi gibi olanla bir arada olma isteği güden bu sınıflar barınma, çalışma ve sosyalleşme mekânları olarak kapalı yerleşkeleri tercih ederek sosyal ve mekânsal olarak ayrışma eğiliminde bulunmuşlardır. Diğer taraftan şiddet ve suç korkusu nedeniyle güvenlik kaygısı kendini emniyete almak isteyen kesimin kapalı yerleşkelere olan talebini daha da arttırmış. Bu da ayrışma boyutunun derinleşmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı küreselleşmenin ve neoliberal politikaların Latin Amerika ülkelerini ve Türkiye'yi kentsel düzeyde nasıl etkilediğini ve sosyo-mekansal ayrışma olgusunun kapalı siteler ekseninde nasıl meydana geldiğini tartışmaktır.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, neoliberalizm, kapalı yerleşmeler, sosyo-mekansal ayrışma.

Gated Communities in the Urban Context of Global Neoliberalism and Socio-Spatial Segregation: Latin America and Turkey

Abstract

The city has started to change and transform since the 1980s with the effect of globalization and neoliberalism, and has embraced gated communities as a new model of urbanization. These settlements, which were closed by gates, fences and barricades and guarded by security officers, appeared to address mostly in the upper and upper-middle class. These classes want to move away from the chaotic environment of the heterogeneous city and to be together with oneself. Therefore,

* Gönderi/Kabul Tarihi:14.04.17/26.07.17

they have tended to separate socially and spatially by preferring gated communities as places of accommodation, work and socialization. On the other side, the security concern caused by fear of violence and crime has increased the demand to closed gated communities for those who want to feel secure. This has caused to deepen the depth of segregation. Within this context, purpose of this study is to discuss how globalization and neoliberal politics affect Latin American countries and Turkey at the urban level and how socio-spatial segregation take place within the context of gated communities.

Keywords: Globalization, neoliberalism, gated communities, socio-spatial segregation.

GİRİŞ

1970'ler ile birlikte, neoliberal fikir ve yapıların arkasındaki güç olan iktisadi küreselleşme, yirminci yüzyıla damgasını vuran ulus devlet fikrini zayıflatmaya ve piyasaya devlet müdahalesini en aza indirmeye hatta ortadan kaldırmaya meyilli bir şekilde kendi ideolojik argümanlarını yaymaya başlamıştır. Bu dönemde ulus devletlerin temsilcileri metropol kentler bu çerçevede küresel sürece eklenmeye çalışmıştır. Sermayenin devinimi ve dönüşümü bu kentler üzerinden yürütülmüş ve sermaye metropol kentte kendi mekanlarını üretmiştir. Sermayeyi çekmek isteyen ülkeler ise, küreselleşme çabası ile kentsel mekânda bir dizi değişim, dönüşüm ve yenileme yapılması için çeşitli politikalar üretmiş ve kentsel mekân sermaye döngüsünde artı değeri üretir olmuştur. Bu süreçte zenginler daha zengin olurken, emek piyasasında ter dökenler için durum tersine bir hal almıştır. Diğer taraftan gelişen hizmet sektörü dolayısıyla üst-orta sınıf olarak tabir edilen, beyaz yakalılarının oluşturduğu yeni bir orta sınıf metropol kentlerde baş göstermiştir. Sınıflar arasındaki sınırlar ise yeni kentleşme biçimleriyle koyulaştırılarak sosyal ve mekânsal olarak ayrışmaya sebebiyet vermiştir.

İlk olarak Kuzey Amerika'da ortaya çıkan kapalı ve korunaklı lüks siteler küresel dalganın etkisi ile dünya çapında bir trend haline gelmiştir. Üst ve üst-orta sınıfa hitap eden bu yerleşimler sakinlerini, şiddetten, kentin bilinmeyen karanlık yüzünden korumak ve onlara prestij, seçkinlik ve statü sunarak onları kendi gibi olanlarla bir araya getirmektedir. Toplumsal tabakanın üst tarafında yer alan bu yeni seçkinler heterojen kentin kaosundan izole olan bu refah adacıklarında homojen bir topluluk içerisinde konut sahibi olarak kendilerini sosyal ve mekânsal olarak ayrıştırma eğiliminde bulunmuşlardır. Bu ayrışmanın fiziksel olarak görünen kısmı kapılar, duvarlar ve çitler gibi barikatların yanı sıra kameralar gibi güvenlik aygıtları ve üniformalı güvenlik görevlileri vasıtasıyla da sağlanmıştır.

Üçüncü dünya ülkeleri olarak da tabir edilen gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelerle benzer şekilde çok katmanlı bir kent ve toplum kimliği oluşturma hevesi çerçevesinde küresel ile bütünleşme çabasıyla bu yeni kentleşme biçimini ithal etmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı küreselleşmenin ve neoliberal politikaların Latin Amerika ülkelerini ve Türkiye'yi kentsel düzeyde nasıl etkilediğini ve sosyo-mekansal ayrışma olgusunun kapalı siteler ekseninde nasıl meydana geldiğini tartışmaktır.

KAPALI YERLEŞMELER VE SOSYO-MEKÂNSAL AYRIŞMA

1980'ler itibarı ile dünya ekonomisinde, politik, sosyal ve mekânsal alanlarda meydana gelen dönüşümleri belli bir açıdan açıklayan küreselleşme söylemi, hâkim sınıf tarafından oluşturulan bir politik ve ekonomik programı meşru göstermek üzere oluşturulup yaygınlaştırılmıştır (Öktem, 2005:25). Serbest piyasa ekonomisine odaklı bu dönüşüm toplumda, ekonomik eşitsizliklerle beraber her alanda kendini hissettiren bir eşitsizlikler dizisini de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak ayrışma, toplumsal tabakalaşma sorunları ve bunun sosyal ve mekânsal etkileri de gündeme gelmiştir (Şanlı ve Özdemir Sönmez, 2016:1140).

Küreselleşme ile birlikte üretilen neoliberal politikaların dünyanın tamamını etkisi altına alması, neoliberal kapitalizmi doğurmuş ve bu da kentsel mekânın üretilmesinde kendi kurallarını meydana getirmesini sağlamıştır. Bu sistemde kentler, kapitalizmin kendini temellendirdiği artı değeri yaratan mekânlar olmuştur (Uğurlu, 2013:2). Benzer şekilde Öktem (2011:24) de kentsel mekânın neoliberal küreselleşme projesinin kurucu öğelerinden biri olduğunu belirtmiş ve bu projenin işsizlik, mekânsal ayrışma, kentsel gerilim, vb. olumsuz sonuçlarının da en çok hissedildiği mekanlar olduğunu dile getirmiştir.

Sınıfsal ayrışmanın ve kutuplaşmanın gözle görülen temsilcileri kentsel mekânlar, önceleri sanayi faaliyetleri tarafından biçimlendirilirken şimdilerde ise sermayenin dönüşümü ve neoliberal politikalar ile gündeme gelen kapitalizm ve küreselleşme süreçleri tarafından şekillendirilmektedir. Değişen ekonomik yapılar, kent ve kent kültürünün yanı sıra kentlileri, kentli kültürünü ve alışkanlıklarını da değişime uğratmıştır. Yaşanan değişimin her aşamasındaki sınıfsal farklılık ise dönemin getirdikleriyle birlikte sınıfsal ayrışmanın aynası olan kentsel mekâna yansımaktadır (Şanlı ve Özdemir Sönmez, 2016: 1142-1143).

Evren (2007:13-15)'in iddiasına göre, kentsel mekanda yaşanan ayrışma evrensel olanla bütünleşme süreçlerinin bir bedelidir. Bu sadece üçüncü dünya ülkeleri ya da gelişmekte olan ülkeler olarak da tabir edilen ülke kentleri için değil, küresel ekonominin etkisinde bulunan tüm ülke kentleri için var olan bir

sorundur. Küresel ile bütünleşme çabalarının faturasını ödeyen ise kentler olmaktadır. Bu bedel ise yerelde yaşanan sosyal kutuplaşma, gelir eşitsizliği ve sonuç olarak kentsel gerilimlerdir. Çeşitli toplumsal tabakalardan müteşekkil heterojen kent, bu sorunları aşmak amacıyla bir yandan daha fazla mekânsal kompartımanlara ayrılırken diğer yandan ise yine bu parçaların her birinin içinde bir tümleşme ya da homojenleşme süreci yaşamaktadır. Bu dönüşümde barınma, çalışma, rekreasyon, ve sosyalleşme alanları kendi kendine yeterli yeni sosyo-mekansal formlar halinde yeniden biçimlenmiştir. Barınmanın yeni mekânı olan kapalı sitelerde ayrışmayı tetikleyen sınırlar, kontrollü girişler ve duvarlar ile ön plana çıkarken, getto ve çöküntü alanlarında ise dışarıdan gelenlerin güvenliğini tehdit eden algısal bir boyut kazanmaktadır.

Bir insan ürünü olan kent (Laborit, 1990:21), teknolojik gelişmeler ve yenilikler ile örgütlenme, uzmanlaşma ve işbölümünün ileri düzeyde olduğu, heterojen bir toplum yapısına sahip yüksek entegrasyon düzeyi ile karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli olarak işlediği bir insan yerleşkesi olarak tanımlanmaktadır (Görmez, 1991:1). Bu tanım itibarı ile heterojen ve entegrasyon düzeyinin yüksek olarak betimlendiği kent, kapitalizmin içerisine düştüğü çıkmazdan 1980'lerde kurtulmasının da yeni mekânı olmuştur. Keyder (1999:23-24)'in ifadesi ile bu yeni küresel dalganın parçası olabilen kentler ayrıcalıkları olamayanlar ise mağduriyeti dramatik olarak görselleştirip mekansallaştırmışlardır. Bu noktada geniş kitleleri asla kabul etmeyen, fakat ayrıcalıklı küçük topluluklara kapılarını açan mekânlar, sosyal kutuplaşmayı radikal bir biçimde fizikselleştirmiştir. Bu bağlamda, heterojen kent toplumunun bu yeni ayrıcalıklı mekânlar ile bölünüp parçalanarak kendi içerisinde küçük homojen topluluklar ile yeniden kurgulandığı söylenebilir. Sonuç olarak neoliberal kentlerde kentsel entegrasyon düzeyi düşerken kentsel ya da sosyo-mekansal ayrışma artmaktadır.

Roitman (2005)'a göre ise kent, kamusal alan ve toplu taşıma kullanımı; sağlık, eğitim, eğlence ve iş edinme gibi ortak hizmetlerden faydalanma biçimindeki sosyal pratiklerin gelişmesi vasıtasıyla insanları etkileşime geçiren sosyal bir varlıktır. Buna karşıt olarak, insanlar benzer karakteristiklere göre yoğunlaşma eğilimi içerisinde bulduklarından, sosyal sistem toplumsal ayrışmaya eğilim göstermektedir. Sosyal pratikler vasıtası ile bütünleşme ve ayrışma eğilimleri kentsel mekânda bir arada var olurlar ve bu ikili yapı kentsel mekânın en önemli özelliğidir. Kapalı yerleşim modeli ise kentteki ayrışma eğilimlerine katkıda bulunmaktadır. Kentsel toplumsal ayrışma, belirli bireylerin veya sosyal grupların ayrılmasına neden olan, toplumun geri kalanına veya diğer sosyal gruplarla sınırlı veya mevcut olmayan bir etkileşim yoluyla izole edilmiş bir toplumsal süreç olarak tanımlanabilir. Kapalı yerleşim örneğindeki ayrılma ve ayrışma çoğunlukla gelir seviyesine ve sakinlerinin arzularına dayanmaktadır.

Ve gruplar arasındaki fark, çitler, duvarlar, bariyerler gibi fiziksel engellerin yanı sıra muhafızlar, köpekler ve CCTV kameraları gibi diğer güvenlik cihazlarının kullanımı ile vurgulanır (Roitman, 2005:306).

Sosyo-mekansal ayrışma, sınıfsal grupların ihtiyaç, tüketim, meslek, iş, kentsel faaliyetlerin kullanımı konusundaki talepleri ve bu sınıfsal grupların konumlarını yükseltme ya da stabil durumda tutma anlamında göstermiş oldukları çabaların bir sonucu olarak, sadece barınma mekanlarında değil kentsel hayatın pek çok alanında kendisini göstermektedir (Şanlı ve Özdemir Sönmez, 2016:1143). Ayrıca modern kentteki korku, yabancılaşma ve yalnızlaşma, sosyal sınıfların birbirlerinden büyük bir hızla kopuşu ile birleşerek, kaçınma, ayrışma ve kutuplaşma davranışları ile birlikte çağdaş metropollerde hayatta kalma stratejileri olarak işlemektedir. Bu bağlamda abartılı şehir efsaneleri şeklinde sürekli dozu artırılarak ifade edilen, bireysel şiddet artışı, küresel terörizm, dış şoklara açık olma, güvensizlik ve belirsizlik dinamikleri korkuyu besleyerek kentsel ortamı şekillendirmektedir. İfade edilen söylem dolayısıyla, üst ve orta-üst gelir grubunu temsil eden kent insanı, varoluşunu emniyet altına almak ve sosyal-ekonomik aidiyetlerini netleştirmek amacıyla, kent içinde yeni sınırlara başvurarak kapalı mekânlara sığınmıştır (Yada Akpınar ve Paker Kahvecioğlu 2007:175).

Güvenlik duygusu sonucu oluşan suç korkusu da insanların güvenli yerleri tercih etmesine ve toplumsal iletişimi azaltan davranışların ortaya çıkmasına yol açan bir başka neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet, hırsızlık, kapkaç gibi suçlar ve can ve mal güvenliğinin yeteri kadar sağlanamaması kaygısı, kent merkezinde güvenli hissetmeyen üst gelir grubunun, duvarlar arkasına saklanmak veya korunaklı sitelere kapanmak gibi davranışlar geliştirmelerine zemin hazırlamıştır (Aytar, 2012:205). Artan güvenlik ihtiyacının giderilmesi ise farklılaştırılan ve ayrıştırılan birey ve mekânlar arasındaki sınırları daha da koyulaştırmıştır (Şanlı ve Özdemir Sönmez, 2016:1152). Bu güvensizlik dalgası nedeniyle, güvenlik aygıtları şehrin tamamına kurularak şehri bir hapishaneye çevirmiştir (Roitman, 2005:313).

Sosyal ve mekânsal ayrışma ayrı ayrı düşünüldüğünde; barınılan konut, dâhil olunan sınıfsal grup, konut çevresi komşuluk birimleri ve yaşanan kent görece ağırlıklı olarak mekânsal ayrışmayı niteleyen unsurlar olarak görülmekteyken, sahip olunan iş ya da meslek, arkadaşlar ve dolayısıyla ilişkide bulunan insanlarla kurulan iletişim, bu iletişimi gerçekleştirmekte kullanılan iletişim araçları ve teknolojileri de görece ağırlıklı olarak sosyal ayrışmayı niteleyen unsurlar arasında bulunmaktadır (Şanlı ve Özdemir Sönmez, 2016:1142).

Tablo 2.1. Sosyal ve Mekânsal Ayrışmanın Belirleyicileri (Schnell ve Benjamini, 2005 akt. Şanlı ve Özdemir Sönmez, 2016:1142)

Konut	Göreceli Ağırlık	MEKÂNSAL AYRIŞMA	SOSYO-MEKÂNSAL AYRIŞMA
Sınıfsal Gruplar			
Konut Çevresi Komşuluk Birimleri			
Kent			
İş	Göreceli Ağırlık	SOSYAL AYRIŞMA	
Arkadaşlar			
İletişim			

KÜRESELLEŞME VE NEOLİBERALİZMİN MEKÂNA ETKİSİ Latin Amerika Örneği

Küreselleşme, neoliberalizm, yeni merkezîyetler ve kentsel bölünme çağdaş kentsel gelişmenin Latin Amerika'daki genel çerçevesinin oluşmasına neden olmuştur (Bosdorf vd., 2007:370). Neoliberal kentsel politikalar, kamusal alan üzerinde özel sektör egemenliğinin sağlanması için yeni formüller üretmiş ve kamu ile özel arasındaki fark küçülmüştür (Angotti, 2013:9). Büyüklükleri ve ekonomik güçleri nedeniyle neoliberalizme açık olan ve uluslararası sermayenin oyun alanları olarak öngörülen -ABC devletleri olarak anılan- Arjantin, Brezilya ve Şili bu konuda yeniliğin taşıyıcıları olmuşlardır. Şili örneğinde deregülasyon ve neoliberalizm, devletin normatif gücünü açıkça zayıflatmıştır. İşsizliğin azaltılması, talebin artırılması ve para biriminin istikrara kavuşturulmasında etkileyici bir geçmişe sahip olan devlet, güçlü ekonomik aktörlerin baskı altına aldığı her yerde küçülmüştür. Bununla birlikte, küresel düşünen ve hareket eden bu aktörler dolayısıyla gayrimenkul şirketlerinin ve büyük firmaların çoğu, sadece yerli yatırımcılara ait olmayıp genellikle Kuzey Amerika, Meksika, Brezilya veya İspanyol işletmelerin Şilililerle beraber işlettikleri ortak girişimlerdir. Bu sebeple Şili'deki en son gelişmeler, küreselleşmenin ve neoliberalizmin birbirini destekleyen süreçlerinin sonuçları olarak yorumlanmaktadır. Yaşanan bu gelişmeler kentsel bağlamda kuralları, normları, planlamayı ve yapı mevzuatını aşındırmıştır. Bu aşınma sonucu değişen kent dinamikleri bağlamında ortaya çıkan kapalı yerleşkeler ve kapılanmış kentler, kentsel planlama bazında olduğu kadar kamusal alanların özelleştirilmesiyle birlikte sosyal politika için de bir meydan okuma haline gelmiştir (Bosdorf ve Hidalgo, 2008:155,159).

Kentsel mekânı temsil eden arazi sadece fiziksel alan olarak değil bireyler, sınıflar, sosyal gruplar ve devlet arasındaki bir dizi toplumsal ve siyasal ilişkinin mekânı/uzamı olarak algılandığında, kentsel araziler için mücadelenin temelde topluluk ve sınıf mücadeleleri olarak karşımıza çıktığı görülür. Sınıf savaşı için yeni bir mücadele alanı olan kentsel arazi, zengin seçkinler tarafından kontrol altına alınmıştır ve bu sadece fiziksel anlamdaki bir sahiplik değildir (Angotti, 2013:6). Üst ve orta gelir grubundaki insanlar kendi çıkarlarına göre kentleri inşa ederek yoksulları marjinalize etmekte ve bu insanları, inşa ettikleri mahallelere ait maddi ve sembolik menfaatleri kullanım zevkinden de mahrum etmektedirler. Şehrin belirli mahallelerinden ve alanlarından dışlanan yoksul ve ayrıştırılan gruplar, arsa piyasası, sosyal konut projeleri ve zorunlu yerinden etmeler vasıtasıyla kentin en kötü bölgelerinde yoğunlaşmaya zorlanmaktadır. Bu durum kendi tercihlerinin bir sonucu olmaktan çok uzaktır. Bu grupların kentsel lokalizasyonları, kentsel periferiye ya da kent merkezinde kalmış olan çöküntü alanlarına göreceli olarak dağılmaktadır. Farklı sosyal koşullardaki ailelerin belirgin bir şekilde yokluğunu gösteren bu yerleşim alanları, Latin Amerika şehirlerindeki düşük gelirli grupların ayrıştırılarak sosyo-mekansal olarak homojenlik gösterdiğinin kanıtıdır (Sabatini, 2006:16-18). Bu konuda Marcuse (2005) büyük oranda homojen olan bölgelerin sadece bireysel kararlar sonucu ortaya çıkan bir durum olmadığını öne sürmektedir. Çünkü sosyo-mekansal homojenliğin güç kullanımı olmadan ortaya çıkması bir hayli zordur. Doğrudan ve dolaylı olarak ayrışmanın her türü içinde yerini alan devlet, meşru güç tekeline sahip bulunmak bağlamında bu ayrışma sürecinde de güç kaynağı olarak işlemektedir (Marcuse, 2005:23). Bu bağlamda zengin mahallelerdeki yasal sistemin yanı sıra öne sürülen inşaat ve kent normları, istenmeyen ailelerin bölgeden çıkarılmasında kilit rol oynamaktadır. İmar için kullanılacak arazinin asgari parsel büyüklüğü gibi gereklilikler, teknik ihtiyaçlar dolayısıyla değil sosyal dışlama hedefli olarak belirlenmektedir. Zira fakir aileler bu asgari büyüklükteki araziye birim fiyatı düşük olsa dahi satın alabilecek güce sahip değillerdir (Sabatini, 2006:19). Bundan dolayı ederini karşılayabilecekleri mekânlara, bu anlamda zorunlu olarak sürülmektedirler.

Şili örneğinde *condominios* olarak tabir edilen kapalı yerleşkeler ortak mülkiyete tabidir ve bu yerleşkeler herhangi bir toplumsal tabakayla ilgili değildir. Üst sınıflarla sınırlandırılmış gibi görünen kapalı site tarzındaki bu yerleşkeler daha çok orta sınıflar tarafından işgal edilmekle birlikte, günümüzde kapalı alanlarda sosyal konutlar da inşa edilmektedir. Kapalı yerleşkelerin Latin Amerika'daki gelişimi Kuzey Amerika'daki sürecin ilk evrelerinde olduğu gibidir. Fakat Latin Amerika'daki örnekte kapalı yerleşmelerin karakteristik özellikleri etnik kökenle ilgili değildir. Bu yapıların oluşumunda daha çok sosyal değişkenler rol almaktadır (Bosdorf vd., 2007:366). Bu bağlamda Castells (2014:52-53) mekânsal olarak farklı konut sektörlerinin statü açısından

sınıflandırılmasının, gerçek anlamda bir ayrışmaya yol açtığını ve böylece bu alanların sembolik teşhir alanları haline geldiğini belirtmiştir. Bu yeni konutlaşma biçimleri ise çekirdek aileye atfedilen değer, kitle iletişim araçlarının öneminin artması, ilişkilerin tekilleşmesi diğer anlamda toplumun atomize yapısı ve bireysel istekler açısından çıkarların ayrışmasının ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bosdorf ve Hidalgo (2008:159), Latin Amerika örneğinde kültürel değerler ve zihniyetin de ayrışma sürecini kolaylaştırdığını savunmaktadırlar. Fakat diğer taraftan, kapalı yerleşkeler dolayısıyla sosyo-mekansal ayrışma sürecinin taklidi, kültür kalıplarının da taklit edildiği anlamına gelmemektedir. Çünkü Latin Amerika üst sınıfı kültürel olarak "bağımlı"dır. Bu anlamda gelişmiş ülkelerdeki gerçeği kendi başlarına yeniden yaratmaya çalışan üst ve üst-orta sınıflar diğer grupların hoşnutluğuna da sığınmışlardır. Bu sınıfların sürekli değişen istekleri sahip oldukları zayıf sosyal kimliğe de atıfta bulunmaktadır. Ayrıca, kimliğini yeni geliştiren gruplar ve kimliğinin tehdit altında olduğuna inanan gruplar, genellikle kimliğini istikrara kavuşturmak için mekânsal ayrıma başvurmaktadır. Bu şekilde, farklılıklar ve eşitsizlikler tehdit edildiğinde ya da bunlar küçük veya belirsiz olduklarında, gruplar giderek mekânsal ayrıma başvurmaktadır. Toplumsal farklılıklar açık ve derin olduğunda ise, hakim statü farklılıkları nedeniyle gruplar kentsel alanı etkili bir şekilde paylaşabilmektedir (Sabatini, 2006:14-15).

Roitman (2005:314, 317)'in Arjantin'de yürüttüğü çalışmasında, Mendoza'daki Palmares korunaklı sitesinde yaşayan sakinlere göre burada yaşamanın onlara prestij ve statü kazandırdığı görülmektedir. Palmares sakinlerinin çoğu, korunaklı sitelerin kentsel toplumsal ayrımcılığa katkıda bulunduğuna katılmamışlardır. Bazen, örtülü bir ayrımcılığın olduğunu kabul etseler de bunu kapitalist toplumun ya da toplumsal durumun doğal bir şartı olarak görmektedirler. Yerleşim yeri ve ekonomik konum arasında büyük bir uyumun bulunduğundan söz eden, Marcuse (1993:360-361)'e göre ise yaşanan mekân bir güvenlik kaynağından öte bir kişinin kim olduğuna ve toplumda nereye ait olduğuna ilişkin bir kimlik kaynağı haline gelmiştir.

Şiddet, Latin Amerika şehirlerinde günlük yaşamın temel bir parçasıdır. Brezilya, Kolombiya, Venezuela ve diğer Latin Amerika ülkelerinin şehirlerinde, sokaklarında veya yaşanan evlerde saldırıya uğramak gündelik hayatın bir parçasıdır ve şiddet korkusu normal olarak görülmektedir (Angotti, 2013:8-9). Bu bağlamda kentsel şiddet ve suç korkusu korunaklı sitelere yerleşmede ve sosyo-mekansal olarak ayrışmada ana nedenler arasında görülmektedir. Bu durum suç oranının artması ile kuvvetli bir şekilde ilişkilidir. Örnek olarak, gelişmekte olan bir Latin Amerika ülkesi Arjantin'de 1980 ve 2000 yılları arasında elde edilen veriler göstermiştir ki suç oranı %376 artış göstermiştir (Roitman, 2005:305). Bundan dolayı her *condominium*da park alanı, elektrikli

çitler ve 24 saat güvenlik görevlileri ile kameraların bulunması elzem olarak görülmektedir (Angotti, 2013:9). Güvenlik amaçlı alınan bu önlemlerin yanı sıra şiddet ve suç korkusu toplumsal iletişimin azalmasına neden olan davranışların ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır.

Parçalanma, yalnızca konut sektöründe değil bununla birlikte ticaret, sanayi, arz, hizmetler, gündelik aktiviteler ve ulaşım alanlarında da gözlenmektedir. Bu parçalanma daha önceden kamusal alan olan kentsel arazinin özelleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Şili'nin başkenti Santiago kenti için durum bir örnekle açıklanacak olursa; kentin eteklerindeki bir kapalı yerleşkede yaşayan varsılları şehir merkezindeki ofislerine götürecektir ve sadece onların kullanımına ayrılmış olan koca bir otoyol inşa edilmiştir (Bosdorf vd., 2007:367). Bu noktada Castells (2014:50) teknik ilerlemenin metropolün temeli olduğunu ve kentsel modellerin dönüşümünde teknolojinin oynadığı rolün yadsınamaz bir nitelik taşıdığını belirtir. Bir teknik ilerleme ve ulaşım aracı olarak otomobil, kentsel yayılmaya katkıda bulunmuş ve büyük bireysel konut alanlarının oluşmasına ve bunların çeşitli işlev alanlarına hızlı transit yollarla bağlanmasına yol açmıştır.

Bosdorf vd. (2007:373) ayrışmanın çarpıcı bir görüngüsü olarak üst ve orta sınıflar için kapalı yerleşkelerin daha önce fakir olan bölgelerde inşa edildiğini de belirtmişlerdir. Diğer bir anlamda bu yerleşkeler yoksulluk okyanusundaki refah adacıkları olarak görünmektedir. Bu yeni yer eğilimlerinin başlıca etkenleri ise yeni araziye olan talep, daha merkezi bölgelerde arazinin olmaması, arazi fiyatı ve aynı zamanda Castells (2014:49)'in belirttiği üzere ulaşımın örgütlenmesi yoluyla sakinlerin hareketliliğinin arttırılmasıdır. Bu konuda Sabatini (2006:17) de 1980'lerden bu yana, arazi piyasasının serbestleştirilmesi, gayrimenkul sermayesinin yoğunlaşması, kapalı yerleşim toplumu modelinin benimsenmesi ve özellikle yol, ulaşım ve otomobil mülkiyetindeki artışın önemli bölgesel kentsel altyapıların inşasının, geleneksel kentsel ayrışma modelinde kent periferisinde yaşayan yoksulların mekanını yeniden yarattığını savunmaktadır.

Bosdorf ve Hidalgo (2008:159)'a göre, neoliberalizm ve deregülasyon kentsel planlamayı zayıflatabilir, ancak asıl gerçek özel gelişmelere daha fazla kaynak ayrılmasında yatmaktadır. Bu da çok lüks bir konaklama ve hizmet satın alabilecek, parası olan çok zengin bir sınıfın yaratılmasına kolaylık sağlamaktadır aslında. Şili örneğinde gözlemlenen durumlar sadece Şili için geçerli olmayıp, İspanyolca konuşan Latin Amerika ülkelerine ve bazı açılardan da Brezilya'ya özgüdür. Kentsel mekânın yeniden şekillenmesinde rol oynayan gelişmeler, küreselleşmenin bir aşaması olarak var olmuşlardır. Bu aşamadaki ana eğilimler; parçalanma, ayrımcılık, çeşitli derecelerdeki kapalı yerleşkeler ile birlikte, yalnızca kamusal alanın değil aynı zamanda eğitim kurumlarının, üniversitelerin ve otoyolların büyük ölçekli özelleştirilmesi olmuştur. Diğer taraftan ise geleneksel sanayi bölgelerinde sanayisizleşme yaşanırken kent çeperinde

bulunan iş odaklı olarak uzmanlaşmış ticaret ve teknoloji parkları hizmet vermeye başlamıştır (Bosdorf vd., 2007:377).

Angotti (2013:7-8), kentsel planlama ve tasarımın bünyesinde fiziksel determinizmin geçmişinin yatmakta olduğunu belirtir. Ayrıca ona göre bu fiziksel determinizm, inşa edilen çevrenin sonucu olan ekonomik ve sosyal problemleri açıklamakla kalmayıp aynı zamanda fiziksel çevreyi değiştirerek bu problemleri çözmeyi de amaçlamaktadır. Bundan dolayı, alışveriş merkezleri ve kapalı yerleşkeler, ayrımcılığa ve eşitsizliğe neden olmakla suçlanmaktadır. Çözüm olarak ise eşitlik ve katılımı teşvik etmek için fiziksel engelleri yıkmak genel olarak kabul edilmektedir. Fakat her halükarda, şehrin resmi olarak planlanan kısımları zenginlerin ve güçlülerin yerleşim bölgesi olarak kalırken, işgücünü sağlayan büyük çoğunluk ise kendi başına hizmetler üretmek ve sunmak zorunda bırakılmıştır. Diğer taraftan ise kentin büyük orandaki yoksulluğu sermaye için kıymetlidir. Çünkü temel hizmetlerden yoksun şehirlerdeki sefil yaşam koşulları, emeğin yeniden üretimini sermayeye maliyetini düşürmektedir. Bu noktada, Sabatini (2006:9,11-12) konutsal ayrımın, toplumsal farklılıklardan çok toplumsal farklılaştırma ile ilgili bir durum olduğunu belirtmiştir. Ona göre, yoksul ya da ayrımcılığa uğrayan grupların mekânsal izolasyonu ve bu durumu algılaması toplumsal parçalanmayı sürdürecektir. Latin Amerika şehirlerinde görülen büyük ölçekli ayrışma-ayrıştırma süreci ise, var olan toplumsal eşitsizliklerle tutarlı olarak görülmektedir. Ayrışmanın mekânı olan kentsel alan ise, sanki bir ayna aracılığıyla bu toplumsal eşitsizlikleri yansıtmaktadır.

Genel bağlamda; ekonomik dönüşüme, serbestleşmeye, bazı alanlarda devletin geri çekilmesine, kent planlamasının zayıflamasına neden olan küreselleşme, suç oranının yükselmesi ve diğer yandan vatandaşlar tarafından hissedilen savunmasızlık, Latin Amerika ülkelerinde kentsel gelişmeyi yönlendiren güçlü etmenlerdir. Bundan dolayı sosyal dışlama artık sadece üst sınıfların takındıkları bir davranış olmaktan çıkmıştır. Özelleştirme, kapatma ve çitleme davranışları, tüm sosyal sınıflarda ve kent ekonomisinin tüm sektörlerinde görülebilmektedir. Dolayısıyla denebilir ki belli bir dereceye kadar modernite; kentsel ve toplumsal yaşam, sosyal etkileşim ve ortak bir sorumluluk anlamına geliyorsa, çağdaş veya post-modern Latin Amerika şehri bu kentsel nitelikleri kaybediyor gibi görünmektedir (Bosdorf vd., 2007:377).

Türkiye Örneği

1960'lı yıllardan itibaren ithal ikameci bir politika güden Türkiye, 24 Ocak 1980'de almış olduğu çeşitli ekonomik kararlar ile serbest piyasa ekonomisine geçerek, Latin Amerika ülkelerinin yaşadığı deneyime benzer şekilde, bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir (Fridin Özgür, 2006:81). Bu dönemde ithal ikameye dayalı ekonomik politikalara son verilerek, ihracata dayalı büyüme

modeli çerçevesinde uluslararası neoliberal sisteme eklenme hedeflenmiştir (Balaban, 2011:20). 24 Ocak İstikrar Programında temel amaç ekonomide devlet müdahalesini en aza indirmek ve piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmaktır. Özel kesimin devletin yerini alması ve ekonomide makro ve mikro dengelerin belirlenmesinde idari kararların yerini fiyat mekanizmasının alması hedeflenmiştir (Öztürk ve Özyakışır, 2005).

Daha önce ithal ikameyi desteklemek amacı ile kaynakları sanayiye ayıran devlet, 1980 ile birlikte neoliberal politikaları benimseyerek kentsel mekân üretimine yönelik olarak müdahalelerde bulunmuştur ve kentsel mekân için de kaynak ayırmaya başlamıştır. Bu dönemde Türkiye’de inşaat ve gayrimenkule dayalı yatırımlarda bir yoğunlaşma yaşanmıştır (Uğurlu, 2013:4). Ekonomideki küresel ve ulusal liberalizasyon Türkiye’nin politik, ekonomik ve sosyal yapısında önemli değişimlere neden olmuştur. Bu dönüşümün mekânsal etkileri ise başta metropoliten alanlarda ortaya çıkmış ve hızla yayılmıştır (Kurtuluş, 2005b:165).

Emek kesimi üzerindeki yükün artması, devletin artan finansman ve kaynak ihtiyacı, serbest piyasa çerçevesinde dönüşen Türkiye ekonomisinin temel yapısal sorunları olarak görülmüştür. 1980 sonrasında, siyasilerin inşaat sektörüne yönelik tutum ve politikalarının belirlenmesinde bu sorunlar etkili olmuştur. Bu dönemde Türkiye’de inşaat ve konut sektörünün faaliyetlerinin gelişimi incelendiğinde, ilki 1982’de başlayıp 1988’e kadar devam eden ve ikincisi ise 2001ekonomik krizini takiben başlayıp 2008’deki bir diğer kriz ile son bulan iki büyüme dönemi yaşanmıştır (Balaban, 2011:21). Bu iki dönem arasında yaşanan ekonomik durgunluk ve siyasal istikrarsızlık ise neoliberal hegemonyayı sektöre uğratmıştır (Öktem, 2011:24). Neoliberal hegemonyanın yükselişe geçtiği bahsi geçen iki dönemin ortak özelliği olarak, devletin kentsel mekânın yeniden üretilmesinde, dönüştürülmesinde ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynaması ve içinde bulunulan sektördeki büyüme ve hareketliliği arttıracak olan politikaları hızlı bir şekilde yürürlüğe koyması gösterilebilir. Yürürlüğe konulan bu kentsel politikaların bir tarafında geniş toplum kesimlerinin kentsel rantlardan pay almalarına olanak veren düzenlemeler, yer alırken diğer tarafında ise iki büyüme döneminde çıkarılan imar afları ile birlikte orman, tarım, kıyı, mera gibi alanların imara açılması ve satışına yönelik girişimler bulunmaktadır (Uğurlu, 2013:4).

Küreselleşme ile ortaya çıkan ve mekânsal kategorilerden biri olan küresel kent, küresel ekonominin yönetildiği ve kontrol edildiği mekândır. Aynı zamanda, küresel kent söylemi neoliberal küreselleşme projesinin kent ideolojisi olarak hayat bulurken küresel kent projesinin formasyonu bu büyük küresel politik projenin bir parçası haline gelmiştir. Türkiye’nin en büyük metropolü ve küresel kent söyleminin mekânı İstanbul’un küresel kent projesi de 1980’den

itibaren iktidara gelen hükümetlerin ve diğer elit grupların Türkiye ekonomisini dünya ekonomisine eklemeye yönelik oluşturdukları politik projeler kapsamında oluşturulmuştur. Hakim küreselleşme ve küresel kent söylemlerinin bu projelerde yorumu Türkiye'nin değişen jeopolitik konumuna, iç yapısındaki gelişmelere ve projelerde yer alan ilgili aktörlerin ekonomik, ideolojik, politik ve kültürel yapılarına göre farklılık göstermektedir. Diğer taraftan bu projeler hakim küresel söylem bağlamında sosyal ve kültürel politikalar bazında farklılaşırken, ekonomik politikalar bazında dünyadaki örnekleriyle benzerlik göstererek neoliberal küreselleşme argümanlarını kabul etmişlerdir (Öktem, 2005:25,62-63).

1980'lerde devlet konut sektörüne müdahalede bulunurken, 1980'lerden sonra güçlü serbest piyasa ekonomisi ve politikaları sonucu devletin kaynak sağlayıcı görevi ön plana çıkmış ve devlet konut üretiminde doğrudan rol almamıştır. Bu dönemde, büyük şirketler eliyle kent dışındaki araziler imara açılmıştır. Kentlerin çepere doğru yayılması hızlanırken, geliştirilen projeler üst ve üst-orta gelir gruplarına yönelmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin metropol kentlerinden biri olan ve küresel kent söyleminin de etkisiyle markalaşma çabası içinde bulunan İstanbul, 1980 sonrası dönemde kentsel anlamda yatırımcılar ve inşaat firmaları tarafından yoğun ilgi görmüş ve dönemin kentleşme modeli olan korunaklı siteler kente damgasını vurmaya başlamıştır (Aytar, 2012:200,207). Bunun sağlanmasında; dünyadaki ünlü dekorasyon dergilerinin peş peşe Türkiye'deki yayın hayatına girmeleri, çok uluslu reklam ve tanıtım şirketlerinin Türk ortaklarıyla emlak pazarına katılmaları, sayıları hızla artan mimarlık ve iç mimarlık büroları ve ithal ikamenin kalkmasıyla beraber artan inşaat malzemesi ithalatı gibi çeşitli dinamikler rol oynamıştır. Böylece 1990'ların sonuna doğru bu sektörde gerçek bir patlama yaşanmıştır (Kurtuluş, 2005b:165). Korunaklı siteler, sundukları hizmetler bakımından farklılık gösterebilir de temelde kendilerini farklı bir yaşam tarzı, prestij ve seçkinlik üzerinden pazarlamış ve yerel yönetimler tarafından kentsel dönüşüm politikalarıyla desteklenmişlerdir (Aytar, 2012:207). Bu dönemde belirleyici olan ekonomik önlemler ve politikalar sosyal, kültürel ve sınıfsal dönüşümleri de beraberinde getirmiştir (Fridin Özgür, 2006:81).

Diğer taraftan Kurtuluş (2005a:120-121)'un belirttiğine göre İstanbul kentinin konut açığı problemini çözmek üzere çıkarılan yeni konut politikaları 1980'lerin ortalarında başlayan 1990'larda yoğunlaşan ve toplumun alt sınıflarını dışlayıcı biçimde dışarı kapalı olarak inşa edilen yeni bir alt kentleşme furcasını başlatmıştır. Ancak bu büyük ölçekli alt kentleşme projeleri, kentin alt gelir grubunda bulunanları konut sahibi yapmadığı gibi imara açmış olduğu yeni arazilerin etrafında ise gecekondulaşmayı hızlandırmıştır. Zira emeğin değeri bu politikalara paralel olarak artış göstermemiştir. Bu nedenle alt kent projeleri,

güvenli bir işe ve gelire sahip olan orta sınıfı hedef olarak seçmek zorunda bırakılmıştır. Kentin yeni yükselen sınıflarını hedef alan bazı projeler ise mekânsal farklılaşmanın radikal bir toplumsal ayrışma yarattığı projeler olmuşlardır. Bu projeler Türkiye'nin kentleşme deneyiminde yeni bir aşamayı somutlaştıran öğeleri de barındırmaktadır. Bu aşamada kent, kayırmacı politikalar eşliğinde sermaye birikiminin ve piyasasının denetimine sunulmakta, sınıfların temasının azalmasıyla kamusal mekân parçalara ayrılmaktadır. Ayrıca demokratik toplumlarda önemli bir öğe olarak görülen heterojenlik bir tehlike olarak olumsuzlanarak, homojenliğin bünyesinde taşıdığı eksik çeşitlilik bu aşamada olumlanmaktadır.

Küreselleşme dalgası ile ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri, yeni elit tabakanın doğuşu ve deprem korkusunun da tetiklediği depreme dayanıklı konut talebi İstanbul'da korunaklı yerleşmelerin öncü olduğu yeni bir kentleşme biçimini ortaya çıkarmıştır. Sayılan türlü etkenlerin bir sonucu olan kapalı yerleşimler, mekânsal ve sosyal ayrışmanın da itici unsurları haline gelmiştir (Özkan Töre ve Kozaman Som, 2009:121). Diğer taraftan, kamu ve özel sektörün mekânsal tercihlerindeki değişimin yanı sıra inşaat sektöründeki değişimler ve dönüşümler dolayısıyla konut sunumunun farklılaşması ve taleplerindeki sınıfsal farklılaşmalar, artan ekonomik üstünlüklerle değişen tüketim kültürü ve artan özel araç sahipliği de sosyo-mekansal ayrışmanın Türkiye kentlerindeki temel belirleyicileri haline gelmiştir. Bu ayrışma, sınıflar arası mesafelerin ve farklılaşmaların en üst düzeyde görülmesine neden olan bir dönemi de beraberinde getirmiştir. Üst sınıfın gereksinim ötesi istekleri ve farklılaşan talepleri yeni yaşam biçimlerini doğurmuş ve bu da ayrışma dinamiklerini daha da kuvvetlendirmiştir (Şanlı ve Özdemir Sönmez, 2016:1141, 1145).

İstanbul, 1980'lerden bu yana metropoliten gelişim dinamikleri ve mekânsal ayrışma açısından yeni bir boyuta tanık olmuştur. Dünyadaki emsallerine benzer şekilde hızla artan korunaklı site tarzı yerleşimler İstanbul'da, 1990'lı yılların sonlarında ve 2000'li yılların başında ise gerçek bir patlama yaşamıştır. Kentsel kalkınma sektörü çerçevesinde, İstanbul metropoliten alanına akan kamu kaynakları ve ulusal-uluslararası sermaye, kentsel alanlarda radikal bir dönüşüm başlatmıştır. Neoliberal yeniden yapılanma süreci ile birlikte, İstanbul'daki kentsel alan, sermaye birikiminde baskın bir rol oynamıştır. İstanbul, ithal ikame döneminin koruyucu tedbirleri kaldırılarak küresel akışlara açılmış ve kentsel kira büyüklüğünün farkına varan ulusal sermayeye bu vesileyle çekici gelmeye başlamıştır. Merkezi ve yerel siyasi otoriteler, gayrimenkul sermayesi için büyük fırsatlar sağlayan mali krediler, kalkınma planları ve yasal düzenlemeler şeklindeki büyük payları (hisseleri) kentsel gelişim sektörüne aktarmışlardır. Böylece sunulan imkânlar dâhilinde, çok uluslu gayrimenkul yatırım şirketleri,

2000'li yıllarda karlı bir emlak piyasası imkânı elde etmek için İstanbul'a gelmiştir (Kurtuluş, 2011: 51-52).

21. yüzyılın Türkiye'sinin sosyal ve kültürel ortamında, konut ve kimlik politikaları açısından yeni anlamlar kazanan lüks konut inşasında radikal bir artış yaşanmıştır. Küreselleşen İstanbul'un tüketici kimliğini, mekân politikalarını ve daha da önemlisi kimlik politikalarının ipuçlarını reklamlardaki metinsel ve görsel temsiliyet üzerinden okumak mümkündür. Bu reklamların temel odak noktası ise yatırım ve statü aracı olarak sunduğu konutu sattırmaya yönelik albenili sloganlarıdır. Gazete ve dergi sayfalarında boy gösteren bu reklamlar ayrıca, ulaşım mesafelerini gösteren şematik vaziyet planlarını, üç boyutlu ütöpik görsel kurguları abartılı ve duygu yüklü söylemlerle sunmaktadırlar. İstanbul'daki yeni yaşam mekanlarına yönelik olarak kurgulanan reklamların söylemlerinde en çok karşılaşılan iki olgu ise 'prestij' ve 'güvenlik'tir. Seçkinlik, statü ve prestijin yanı sıra bu güvenlik olgusu muhtemel alıcıyı, karanlık kentten ve detayları belirtilmeyen suçlardan; kapılar, yüksek duvarlar, çeşitli teçhizatlar ve üniformalı güvenlik görevlileri vasıtasıyla koruyacaktır. Fakat reklamlardaki temsiliyetler giderek sosyal, mekânsal ve kültürel ayrışma vurgulu söylemlere dönüşmektedir. Üçüncü binyılın Türkiye'sinin sosyal ve kültürel ortamında farklı anlamlar yüklenen korunaklı lüks konutlar, dinamik olarak kentin sosyo-mekansal ve kültürel topografyasını yeniden çizmektedir. Bu bağlamda İstanbul'un kentsel dinamikleri kritik ve sarsıcı olarak değişmiştir. Sosyal, politik ve ekonomik alanlarda bir dizi radikal dönüşüme ve değişime uğrayan İstanbul, kentsel parçalanmışlığı tasvir etmeye başlamıştır. Sosyal ayrıcalıkları keskinleştirecek şekilde mekansallaşan bu yeni korunaklı lüks siteler ise, kentsel mekanların 'parçalanmış'lığını daha da vurgulamaktadır (Yada Akpınar ve Paker Kahvecioğlu, 2007:170-176).

SONUÇ

Küreselleşme ile beraber gelen neoliberal politikalar sonucunda birçok alandan çekilen devlet aygıtının sosyal ve ekonomik işlevinin yerini özel teşebbüsler doldurmaya başlamıştır. Bu süreçte iktisadi küreselleşmenin mekânı kentler olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler liginde bulunan Latin Amerika ülkeleri ve Türkiye'de bu dalganın etkisi markalaşma çabasıyla öne çıkarılan metropol kentlerde daha çok hissedilmiştir.

Bu yeniliğin taşıyıcıları olan Latin Amerika ülkelerinde neoliberal politikaların etkisiyle yeni kentsel merkezîyetler ve bölünmeler yaşanmaya

başlamıştır. Kent piyasasının liberalleşmesi sonucu kentsel gayrimenkul sektörü büyümüş ve önemli miktardaki uluslararası sermayeyi çeker olmuştur. Diğer taraftan kentsel araziye sadece rantı çeken fiziksel bir alan olarak tasavvur etmek bir eksikliklerdir. Çünkü kentsel alan sınıf mücadelelerinin de verildiği sosyal bir yapıdır aynı zamanda. Fakat bu süreçte zengin ve güçlü olanın fiziksel manada sahip olduğu ve üzerinde tasarruf yapabilme hakkı bulunduğu için yoksul ve güçsüz olan dışlanmakta ve ayrıştırılmaktadır. Latin Amerika kentlerinde de varsıl olan kendi gibi olmayana ötekileştirmekte ve bunu kapılar, çitler ve duvarlar vasıtasıyla araya sınırlar koyarak göstermektedir. Bu ayrışma sadece konut ya da barınma alanlarında değil aynı zamanda ticaret, sanayi, hizmetlerden faydalanma, gündelik aktiviteler ve ulaşım alanlarında da kendini göstermektedir. Sosyal ve mekânsal ayrışmanın temel tetikleyicisi olarak ise artan oranda kentsel şiddet ve hissedilen savunmasızlık duygusu gösterilmektedir. Bu duygulara karşılık seçkin ve iyi bir yaşam sunma gayretiyle ortaya çıkan kapalı yerleşkeler sakinlerini bir taraftan korurken diğer taraftan onlara prestij ve statü de kazandırmaktadır.

1980 ile birlikte serbest piyasa ekonomisini benimseyip ithal ikameci anlayışı terk eden Türkiye ise değişim ve dönüşümü İstanbul kenti üzerinden yürütmeye başlamıştır. Bu süreçte iktidarda bulunan hükümetlerin ve elit grupların ekonomik, ideolojik, politik ve kültürel yapıları kentin kaderini değiştiren ana dinamikler olmuşlardır. Yabancı kökenli ve yerel gayrimenkul firmaları tarafından yoğun ilgi gören İstanbul kentsel alanı değişim ve dönüşümlere sahne olmuştur. Kentin yükselen sınıflarını ve hizmet sektörünün gelişmesiyle ortaya çıkan üst-orta sınıfı hedef alan yeni bir kentleşme modeli olan korunaklı lüks siteler şehrin çehresini değiştirmeye başlamıştır. Latin Amerika kentlerinde olduğu gibi burada da kendini seçkinlik ve prestij üzerinden pazarlayan kapalı yerleşmeler, sakinlerine karanlık ve kaotik şehirden uzakta ama aynı zamanda şehrin yanı başında huzur ve refah adaları olarak sunulmuştur. Diğer taraftan İstanbul'daki olası deprem riskinin de bu tür yerleşimlere olan ilgiyi arttırdığı yadsınamaz bir gerçektir. İktisadi küreselleşmenin ve neoliberalizmin ürünü olan kapalı yerleşimler sakinlerine heterojen kente değmeden yaşamayı vadederek sosyal ve mekânsal ayrışmayı derinleştirmektedirler.

KAYNAKÇA

- Angotti, Tom (2013), “**Urban Latin America**”, Latin American Perspectives, Vol. 40, No. 2, ss.5-20.
- Aytar, İlke (2012), “**İstanbul’da Yeni Konutlaşma Eğilimi: Kapalı Siteler-Dünya’da ve Türkiye’de Kapalı Sitelerin Ortaya Çıkış Nedenleri; Benzerlikler ve Farklılıklarının İncelenmesi**”, Uluslararası Türkiye-Belçika İlişkileri ve Türk-Kültür Sanatı Sempozyumu, Belçika.
- Balaban, Osman (2011), “**İnşaat Sektörü Neyin Lokomotif**”, Birikim Dergisi, Sayı 270, ss.19-26.
- Bosdorf, Axel - Hidalgo, Rodrigo - Sanchez, Rafael (2007), “**A New Model of Urban Development in Latin America: The Gated Communities and Fenced Cities in the Metropolitan Areas of Santiago de Chile and Valparasio**”, Cities, Vol. 24, No. 5, ss. 365-378.
- Bosdorf, Axel ve Hidalgo, Rodrigo (2008), “**New Dimensions of Social Exclusion in Latin America: From Gated Communities to Gated Cities, the Case of Santiago de Chile**”, Land Use Policy, Vol. 25, No. 2, ss.153-160.
- Castells, Manuel (2014), **Kent, Sınıf, İktidar**, (Çev. Asuman Türkün), Phoenix Yayıncılık, Ankara.
- Evren, Yiğit (2007), “**İstanbul Merkez Bölge’de Bütünleşme ve Ayrışma: 15. ISoCaRP Genç Profesyonel Plancılar Çalıştayı’nın Düşündürdükleri**”, YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, ss. 11-21.
- Firidin Özgür, Ebru (2006), “**Sosyal ve Mekansal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği**”, Planlama Dergisi, 2006/4, ss.79-95.
http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/c1d4df596d01da6_ek.pdf
(20.12.2016)
- Görmez, Kemal (1991), **Şehir ve İnsan**, MEB Yayınları, Araştırma İnceleme Dizisi, İstanbul.
- Keyder, Çağlar (1999), “**İstanbul, Between the Global and the Local**”, Rowman&Littlefield publication, London.
- Kurtuluş, Hatice (2005a) “**Bir ‘Ütopya’ Olarak Bahçeşehir**”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma**, (Ed. Hatice Kurtuluş), Bağlam Yayıncılık, ss.77-126.

- Kurtuluş, Hatice (2005b), “**İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler Beykoz Konakları Örneği**”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma**, (Ed. Hatice Kurtuluş), Bağlam Yayıncılık, ss.161-186
- Kurtuluş, Hatice (2011), “**Gated Communities as a Represent of New Upper and Middle Classes in Istanbul**”, *İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 44, ss.49-65.
- Laborit, Henri (1990), **İnsan ve Kent**, (Çev. Bertan Onaran), Payel Yayınları, İstanbul.
- Marcuse, Peter (1993), “**What’s so New About Divided Cities?**”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 17, ss. 355-365.
- Marcuse, Peter (2005), “**Enclaves Yes, Ghettos No: Segregation and the State**”, **Desegregating the City Ghettos, Enclaves and Inequality**, (Ed. David P. Varady), State University of Newyork Press, Albany, USA
- Öktem, Binnur (2005), “**Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekân Dönüştürmedeki Rolü: Büyükdere- Maslak Aksı**”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma**, (Ed. Hatice Kurtuluş), Bağlam Yayıncılık, ss. 25-76.
- Öktem, Binnur (2011), “**İstanbul’da Neoliberal Kentleşme Modelinin Sosyo-Mekansal İzdüşümleri**”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (44), ss.23-40. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/5274> (20.12.2016)
- Özkan Töre, Evrim ve Kozaman Som, Senem (2009), “**Sosyo-Mekansal Ayrışmada Korunaklı Konut Yerleşmeleri: İstanbul Örneği**”, *MEGARON*, Cilt 4, Sayı 3, ss. 121-130. http://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON_4_3_121_130.pdf (22.12.2016)
- Öztürk, Salih ve Özyakışır, Deniz (2005), “**Türkiye Ekonomisinde 1980 Sonrası Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin GSMH, Dış Ticaret ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi**”, *Mevzuat Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94, <https://www.mevzuatdergisi.com/2005/10a/01.htm> (24.12.2016)
- Roitman, Sonia (2005), “**Who Segregates Whom? The Analysis Of A Gated Community in Mendoza, Argentina**”, *Housing Studies*, Vol. 20, No. 2, ss. 303-321.
- Sabatini, Francisco (2006), “**The Social Spatial Segregation in the Cities of Latin America**”, <https://publications.iadb.org/handle/11319/716> (20.12.2016)

Şanlı, Tuğçe ve Özdemir Sönmez, Nihan (2016), “**Üst Gelir Grubunun Sosyo-Mekansal Ayrışımı ‘Ankara Bilkent Angora Evleri Örneği’**”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı 42, ss.1140-1154.

Uğurlu, Örgen (2013), “**Neoliberal Politikalar Ekseninde Türkiye’de Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi**”, Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, ss.2-12. www.ttb.org.tr (20.12.2016)

Yada Akpınar, İpek ve Paker Kahvecioğlu, Nurbin (2007), “**Küresel İstanbul’un Mekansallaşması: ‘Kap(ı/a)lı Özel Siteler’**”, IAPS-CSBE Network Kültür ve Mekan Toplantıları, Kent Kültür ve Konut, Ulusal Sempozyum 1, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, ss.168-176.